

Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

Кафедра шкірних та венеричних хвороб

УЗГОДЖЕНО

Гарант освітньо-професійної
програми «Медсестринство»
“29” серпня 2024 року

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова вченої ради навчально-
наукового інституту післядипломної
освіти
Протокол від 30 серпня 2024 року № 1

СИЛАБУС

Медсестринство в дерматології та венерології

Обов'язкова навчальна дисципліна

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
галузь знань	22 «Охорона здоров'я»
спеціальність	223 «Медсестринство»
спеціалізація	223.01 Медсестринство
кваліфікація освітня	бакалавр медсестринства
кваліфікація професійна	сестра медична/брат медичний
освітньо-професійна програма	«Медсестринство»
форма навчання	денна
курс та семестр вивчення	3 курс, V семестр
навчальної дисципліни	

УХВАЛЕНО

на засіданні кафедри
шкірних та венеричних хвороб
Протокол від “28” серпня 2024 року №1

Полтава – 2024 рік

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Прізвище, ім'я, по батькові викладача (викладачів), науковий ступінь, учене звання	Ємченко Яна Олександрівна, д.мед.н., доцент Попова Ірина Борисівна, к. мед. н., доцент
Профайл викладача (викладачів)	https://skinven.pdmu.edu.ua/team
Контактний телефон	05322-52-77-69
E-mail:	shkirven@pdmu.edu.ua
Сторінка кафедри на сайті ПДМУ	https://skinven.pdmu.edu.ua/

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обсяг навчальної дисципліни

Кількість кредитів / годин – **3,0 / 90**, із них:

Лекції (год.) – **12**

Практичні заняття (год.) – **36**

Самостійна робота (год). – **42**

Вид контролю - **підсумковий модульний контроль**

Політика навчальної дисципліни

Політика обов'язкової освітньої компоненти «Медсестринство в дерматології та венерології», що реалізується на кафедрі шкірних та венеричних хвороб відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному медичному університеті» (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/0nrGNrEzksWWytpXV8j05INcg9wbyVjkYx9FrbEY.pdf);

Політика навчальної дисципліни вибудовується з урахуванням норм законодавства України щодо академічної доброчесності, Статуту та положень ПДМУ й інших нормативних документів.

Правил внутрішнього розпорядку для здобувачів Полтавського державного медичного університету (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/OaN2nwysLPFAUDRvuDPvFSpzM1j9E9CwQQkgr93b.pdf),

Положення про дистанційну форму навчання у Полтавському державному медичному університеті,

Положення про організацію і методику оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Полтавському державному медичному університеті (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/NMQ6RVrpAGYuKpw1JoSJJaApnMMMwbKdxQN9FC2hu.pdf),

Положення про організацію самостійної роботи здобувачів в Полтавському державному медичному університеті

(https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/wRYA15n5X9cgYzgLLwxjtYa8Y3OQ9wK6iAEtkjca.pdf),

Положення про відпрацювання пропущених занять і незадовільних оцінок здобувачами вищої освіти Полтавського державного медичного університету (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/Tw1ZR7sjAmDI8i0uE6kRX5q2F80J6AiwtZ2dvVIQ.pdf)

Положення про порядок формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачами освіти ПДМУ (https://www.pdmu.edu.ua/storage/department-npr/docs_links/8cIikW546JzSpxlYZZc6ZpcNFqRhNqZ8Ro5EMvg8.pdf),

Положення про неформальну та інформальну освіту учасників освітнього процесу Полтавського державного медичного університету (<https://www.pdmu.edu.ua/n-process/department-npr/normativni-dokumenti>), а також

Положення про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та співробітників Полтавського державного медичного університету (https://www.pdmu.edu.ua/storage/sections_nv/docs_links/Sj670MBVmC9qGVuTmHU8k9ZGKuX3DlzIwRNr8pBu.pdf).

Проведення освітнього процесу за дисципліною «Медсестринство в дерматології та венерології» в особливих умовах (військовий стан, карантин під час епідемії тощо) відбувається за допомогою технологій дистанційного навчання, зокрема, лекції та практичні заняття проводяться із використанням платформ ZOOM, Google meet, Google Classroom та ін.

Опис навчальної дисципліни.

Медсестринство в дерматології та венерології має велике значення для майбутніх медичних сестер, які працюють самостійно і повинні вміти надавати кваліфіковану долікарську медичну допомогу, виконувати медичні маніпуляції з діагностичною та лікувальною метою, проводити лікувально-профілактичні заходи тощо.

Головну роль у медсестринському процесі відіграє медична сестра, яка в межах своєї компетенції надає медичні послуги, спрямовані на стабілізацію та зміцнення здоров'я пацієнта, запобігання захворюванням. Вона працює в тісному контакті з пацієнтом для виявлення його потреб, вирішення дійсних і супутніх проблем, пов'язаних із патологією.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити. Вивчення медсестринства в дерматології та венерології базується на знаннях, отриманих здобувачами при вивченні анатомія та фізіологія людини, основи мікробіології, основ фармакології та медичної рецептури, інтегрується з цими дисциплінами.

Постреквізити. Набуті знання, що здобуваються після завершення вивчення медсестринства в дерматології, венерології необхідні для подальшого вивчення медсестринства в хірургії, в педіатрії, у внутрішній, сімейній медицині, в інфектології та епідеміології.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

Метою вивчення нормативної дисципліни «Медсестринство в дерматології та венерології» є оволодіння медсестринським процесом при шкірних хворобах та хворобах, що передаються статевим шляхом майбутніми сестрами медичними, які працюватимуть самостійно і повинні вміти надавати кваліфіковану долікарську медичну допомогу, виконувати медичні маніпуляції з діагностичною та лікувальною метою, проводити лікувальнопрофілактичні заходи

Основними завданнями дисципліни є:

- отримання знань з перебігу основних захворювань шкіри та захворювань, які передаються статевим шляхом, вмінням проводити діагностичні критерії, здійснювати догляд за пацієнтами, та здійснювати заходи профілактики при дерматовенерологічних захворюваннях;
- формування вмінь і навичок проведення методики обстеження дерматовенерологічного пацієнта, застосування сучасних методів діагностики та лікувальних заходів, проведення профілактичних заходів та робота в вогнищі інфекції.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (інтегральна, загальні, спеціальні)
Дисципліна забезпечує набуття здобувачами **компетентностей:**

– інтегральна:

Здатність вирішувати практичні проблеми і задачі діяльності у галузі охорони здоров'я із застосуванням положень, теорій та методів фундаментальних, медичних та клінічних наук в умовах комплексності та невизначеності.

– загальні:

1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
4. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.
5. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
6. Здатність працювати в команді.
7. Навички міжособистісної взаємодії.
8. Здатність діяти на основі етичних міркувань

– спеціальні (фахові, предметні):

1. Здатність застосовувати професійні та правові стандарти в повсякденній професійній практиці.
2. Здатність розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності і визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях та станах.
3. Здатність задовольнити потреби пацієнта/клієнта протягом різних періодів усього життя (включаючи процес вмирання) шляхом планування, допомоги і виконання медсестринських втручань, оцінки та корекції індивідуальних

- планів догляду, створених у співпраці з пацієнтом/клієнтом, особами, що доглядають, членами сім'ї та іншими медичними і соціальними працівниками.
4. Застосовування професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення пацієнтові/клієнтові гідного ставлення, приватності/інтимності/, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.
 5. Здатність ефективно застосовувати сукупність медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення догляду на основі холістичного (цілісного) підходу, враховуючи задоволення потреб пацієнта у комфорті, харчуванні, особистій гігієні та здатності особи задовольняти свої щоденні потреби.
 6. Здатність ефективно застосовувати сукупність професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій при оцінці функціонального стану пацієнтів/клієнтів, підготовці їх до діагностичних досліджень та зборі біологічного матеріалу для лабораторних досліджень.
 7. Збереження власного здоров'я фахівця при здійсненні догляду, виконанні маніпуляцій та процедур, при переміщенні і транспортуванні пацієнта/клієнта.
 8. Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу при різних гострих станах.

Програмні результати навчання:

1. Проводити суб'єктивне та об'єктивне обстеження різних органів і систем пацієнта та оцінювати отримані дані.
2. Проводити діагностику згідно спеціалізації: виявляти та оцінювати проблеми пацієнта.
3. Планувати медсестринські втручання.
9. Проводити економічний аналіз у системі охорони здоров'я, зокрема системний аналіз основних проблем охорони здоров'я; здійснювати маркетингове дослідження ринку медичних послуг.
10. Вміти оцінювати економічну ефективність у системі охорони здоров'я, аналізувати процес планування та фінансування в системі охорони здоров'я.
13. Виписувати, зберігати та застосовувати фармакологічні засоби.
14. Вміти підготувати пацієнта, здійснити забір і скерування біологічного матеріалу на лабораторне та інструментальне дослідження.
15. Надавати екстрену долікарську медичну допомогу на підставі діагнозу невідкладного стану.
17. Планувати і проводити профілактичні та протиепідемічні заходи щодо інфекційних хвороб.
20. Належно вести відповідну медичну документацію.

Результати навчання для дисципліни:

по завершенню вивчення здобувачі повинні

знати:

- анатоμο-фізіологічні особливості шкіри людини, слизових оболонок, потових і сальних залоз, волосся, нігтів людини;

- правила особистої медичної безпеки та профілактичні заходи при інфекційних захворюваннях шкіри та венеричних хворобах;
- визначення, етіологію, класифікацію шкірних та венеричних захворювань;
- етапи медсестринського процесу
- морально-деонтологічні принципи медичного фахівця;
- чинні накази та інструктивні листи МОЗ України щодо хвороб шкіри та хвороб, що передаються статевим шляхом;
- правила техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки в лікувально-профілактичних закладах.

вміти:

- збирати дані анамнезу захворювання та епідемічного анамнезу;
- проводити медсестринське обстеження дерматовенерологічних пацієнтів, медсестринську діагностику, планування та реалізацію медсестринських втручань з оцінюванням їхніх результатів та корекцією медсестринської діяльності відповідно до всіх етапів домедсестринського процесу при найпоширеніших дерматологічних і венерологічних хворобах;
- проводити підготовку пацієнтів до взяття біологічного матеріалу для лабораторних досліджень та діагностичних тестів;
- оцінювати результати лабораторних досліджень;
- виконувати призначення лікаря;
- визначати тактильну, больову, температурну чутливість шкіри;
- оцінювати характер дермографізму;
- володіти навичками очищення ділянки ураження, підготовки шкіри до застосування зовнішніх медикаментозних форм;
- володіти навичками застосування волого-висихаючих, оклюзійних пов'язок, дерматологічного компресу, збовтувальних сумішей, паст, мазей;
- характеризувати патологічні елементи висипки на шкірі, слизових оболонках;
- вести медичну документацію;
- дотримуватися правил морально-етичних і деонтологічних норм в дерматології;
- дотримуватися правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки під час застосування основних засобів у медсестринській діяльності та догляду за пацієнтом;
- знати чинні накази та інструктивні листи МОЗ України щодо хвороб шкіри та хвороб, які передаються статевим шляхом;
- проводити санітарно-освітню роботу серед населення з питань профілактичної медицини, пропаганди здорового способу життя.

Тематичний план лекцій (за модулями) із зазначенням основних питань, що розглядаються на лекції

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Медсестринство в дерматології та венерології		
1	Визначення дерматології, її зміст, завдання, методи. Історія розвитку вчення про хвороби шкіри. Анатомія і фізіологія шкіри, потових і сальних залоз, волосся, нігтів. Медсестринський процес у дерматології. Методи діагностики в дерматології. Піодермії. Короста. Педикульоз. Медсестринське обстеження при педикульозі. Профілактика .	2
2	Дерматофітії, кератомікози, кандидоз. Визначення, етіологія, епідеміологія. Клінічні різновиди, форми. Медсестринський процес у разі мікозів.	2
3	Простий та алергійний контактні дерматити, атопічний дерматит, екзема. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринське обстеження.	2
4	Псоріаз. Червоний плоский лишай. Пітиріаз рожевий. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринський процес за цієї патології.	2
5	Сифіліс. Визначення, етіологія, епідеміологія. Класифікація. Медсестринський процес сифілісу. Профілактика сифілісу.	2
6	Гонококова інфекція. Визначення, етіологія, епідеміологія. Медсестринський процес. Хламідійна інфекція. Урогенітальний трихомоніаз Медсестринський процес. ВІЛ-інфекція/СНІД. Медсестринський процес при ВІЛ-інфекції.	2
Разом		12

Тематичний план практичних занять за модулями і змістовими модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на практичному занятті за модулями і змістовими модулями

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Медсестринство в дерматології та венерології		
1.	Визначення дерматології, її зміст, завдання, методи. Історія розвитку вчення про хвороби шкіри. Анатомія і фізіологія шкіри, потових і сальних залоз, волосся, нігтів. Медсестринський процес у дерматології. Методи діагностики в дерматології. Особливості анатомії, гістології та фізіології шкіри. Методика обстеження шкірною патологією. Елементи шкірної висипки та їх значення. Медсестринський процес у дерматології. Методи діагностики шкірних хвороб. Медсестринське обстеження пацієнта: збирання скарг, даних анамнезу хвороби та життя, проведення медсестринського об'єктивного обстеження різних органів і систем. Визначення наявних симптомів і синдромів у дерматології. Виявлення наявних проблем пацієнта,	2

	медсестринське оцінювання стану пацієнта, встановлення медсестринського діагнозу. Планування медсестринських втручань.	
2.	Принципи лікування в дерматовенерології. Зовнішня терапія дерматозів. Лікарські форми для зовнішньої терапії. Розчини. Застосування примочок, волого – висихаючих компресів. Застосування присипок. Збовтувані суміші. Креми. Емульсії. Застосування паст, мазей, лаків. Клеї, пластирі в дерматології. Розчини для змазування. Застосування анілінових барвників. Механізм дії лікарських речовин для зовнішньої терапії. Участь у реалізації заходів із специфічної лабораторної діагностики. Взяття біологічного матеріалу для лабораторних досліджень (крові, сечі, калу тощо). Методика очищення ділянки ураження, підготовка шкіри до застосування зовнішніх медикаментозних форм. Застосування волого-висихаючої, оклюзійної пов'язок, дерматологічного компресу, збовтувальних сумішей, паст, мазей тощо. Дотримання техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму під час застосування основних засобів у медсестринській діяльності та догляду за пацієнтом.	2
3.	Принципи лікування в дерматовенерології. Зовнішня терапія дерматозів. Лікарські форми для зовнішньої терапії. Застосування бактерицидних, фунгіцидних та антипаразитарних засобів. Кератопластичні та кератолітичні засоби в дерматології. Свербіжезаспокоюючі засоби. Депігментуючі та підсилюючі пігментацію засоби. В'язучі та протизапальні засоби. Фотозахистні засоби в дерматології. Пом'якшувальні маски в косметології. Участь у реалізації заходів із специфічної лабораторної діагностики. Взяття біологічного матеріалу для лабораторних досліджень (крові, сечі, калу тощо). Методика очищення ділянки ураження, підготовка шкіри до застосування зовнішніх медикаментозних форм. Застосування волого-висихаючої, оклюзійної пов'язок, дерматологічного компресу, збовтувальних сумішей, паст, мазей тощо. Дотримання техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму під час застосування основних засобів у медсестринській діяльності та догляду за пацієнтом.	2
4.	Піодермії (стафілококовий синдром обпеченої шкіри; імпетиго; епідемічний пемфігус новонароджених; фурункул і карбункул; звичайна ектіма; еритразма). Визначення. Етіологія, епідеміологія. Стрептококові ураження шкіри: стрептококове імпетиго та його різновидності – контагіозне імпетиго, щілеподібне, бульозна стрептодермія, поверхневий панарицій, еритемо-сквамозна та інтєрттригіозна стрептодермія, вульгарна ектіма, бешиха.	2

	Вульгарне імпетиго. Медсестринський процес при піодерміях. Профілактика. Епідеміологія і патогенез: провідна роль стафілокової та стрептококової інфекції, можливість змішаної інфекції, значення екзогенних (мікротравм, забруднення шкіри, переохолодження, перегрівання), ендогенних (цукровий діабет, гіповітамінози, порушення імунного статусу, фокальна інфекція, інтоксикація, прийом імунодеприсантів) факторів. Біологічні властивості збудників, факультативність їх патогенних властивостей. Класифікація піодермітів. Клінічні особливості, перебіг і гістопатологія різних форм піодермій.	
5.	Короста. Етіологія, епідеміологія. Клінічні форми. Медсестринський процес при корості. Педикульоз. Етіологія. Епідеміологія. Класифікація. Медсестринське обстеження при педикульозі. Профілактика . Короста. Етіологія, епідеміологія. Клінічні форми. Медсестринський процес при корості: значення даних анамнезу, медсестринського об'єктивного обстеження, визначення проблем пацієнта, встановлення медсестринського діагнозу. Планування та реалізація медсестринських втручань. Роль медичної сестри у профілактиці корости. Педикульоз. Етіологія. Епідеміологія. Класифікація. Медсестринське обстеження при педикульозі, визначення проблем пацієнта, встановлення медсестринського діагнозу. Планування та реалізація медсестринських втручань, виконання призначень лікаря. Вирішення супутніх проблем і потреб пацієнта. Профілактика педикульозу.	2
6.	Кератомікози, кандидоз. Визначення, етіологія, епідеміологія. Клінічні різновиди, форми. Медсестринський процес у разі мікозів: медсестринське обстеження, виявлення наявних і супутніх проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів, планування медсестринських втручань; роль медсестринського спостереження, догляду, виконання лікарських призначень.	2
7.	Трихофітія, мікроспорія. Визначення, етіологія, епідеміологія. Клінічні різновиди, форми. Медсестринський процес у разі мікозів: медсестринське обстеження, виявлення наявних і супутніх проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів, планування медсестринських втручань; роль медсестринського спостереження, догляду, виконання лікарських призначень.	2
8.	Епідермофітія, рубромікоз. Визначення, етіологія, епідеміологія. Клінічні різновиди, форми. Медсестринський процес у разі мікозів: медсестринське обстеження, виявлення наявних і супутніх проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів, планування	2

	медсестринських втручань; роль медсестринського спостереження, догляду, виконання лікарських призначень.	
9.	Простий та алергійний контактні дерматити, atopічний дерматит, екзема. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринське обстеження. Виконання лікарських призначень. Оцінювання результатів виконання плану медсестринських втручань та корекція їх. Санаторно-курортне лікування. Професійні дерматози. Простий та алергічний контактні дерматити, atopічний дерматит, екзема. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринське обстеження, виявлення наявних і супутніх проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів, планування медсестринських втручань та реалізація їх під час спостереження, догляду за пацієнтом. Виконання лікарських призначень. Оцінювання результатів виконання плану медсестринських втручань та корекція їх. Санаторно-курортне лікування. Профілактика.	2
10.	Псоріаз. Червоний плоский лишай. Пітиріаз рожевий. Визначення, етіологія, класифікація. Медсестринський процес за цієї патології: медсестринське обстеження, виявлення дійсних проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів. Планування медсестринських втручань: підготовка пацієнта до взяття біологічного матеріалу для лабораторних досліджень. Принципи лікування. Санаторно-курортне лікування. Профілактика.	2
11.	Сифіліс первинний. Визначення, етіологія, епідеміологія. Класифікація. Медсестринський процес при ранньому, пізньому сифілісі. Значення даних анамнезу, медсестринського об'єктивного обстеження, визначення наявних проблем пацієнта. Медсестринське спостереження і догляд при сифілісі залежно від клінічного періоду. Профілактики при сифілісі.	2
12.	Сифіліс вторинний. Визначення, етіологія, епідеміологія. Класифікація. Медсестринський процес при ранньому, пізньому сифілісі. Значення даних анамнезу, медсестринського об'єктивного обстеження, визначення наявних проблем пацієнта. Медсестринське спостереження і догляд при сифілісі залежно від клінічного періоду. Профілактики при сифілісі.	2
13.	Сифіліс третинний. Визначення, етіологія, епідеміологія. Класифікація. Медсестринський процес при ранньому, пізньому сифілісі. Значення даних анамнезу, медсестринського об'єктивного обстеження, визначення наявних проблем пацієнта. Медсестринське спостереження і догляд при сифілісі залежно від клінічного періоду. Профілактики при сифілісі.	2
14.	Гонококова інфекція у чоловіків. Визначення, етіологія, епідеміологія. Медсестринський процес: медсестринське обстеження, визначення наявних і супутніх проблем пацієнта,	2

	встановлення медсестринських діагнозів. Принципи профілактики.	
15.	Гонококова інфекція у жінок та дівчаток. Визначення, етіологія, епідеміологія. Медсестринський процес: медсестринське обстеження, визначення наявних і супутніх проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів. Принципи профілактики.	2
16.	Хламідійна інфекція. Урогенітальний трихомоніаз. Визначення, етіологія, епідеміологія. Медсестринський процес при хламідійній інфекції, урогенітальному трихомоніазі: медсестринське обстеження, визначення наявних і супутніх проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів. Принципи профілактики.	2
17.	ВІЛ-інфекція/СНІД. Короткі історичні відомості. Захворюваність на СНІД у світі, Україні, регіоні. Визначення, етіологія, класифікація. Опортуністичні хвороби. Медсестринський процес при ВІЛ-інфекції: значення даних анамнезу, медсестринського об'єктивного обстеження, визначення наявних проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів. Принципи профілактики. Розширення можливостей доступу населення до добровільного консультування, тестування на ВІЛ-інфекцію, особливо серед певних груп підвищеного ризику. Значення санітарно-освітньої роботи. Заходи та засоби професійної безпеки медичних працівників усіх ланок. Охорона праці в галузі.	2
18.	Підсумковий модульний контроль	2
	Разом	36

Самостійна робота

№п/п	Тема	Кількість годин
1	Підготовка до практичних занять – теоретична підготовка та опрацювання практичних навичок	24
2	Опрацювання тем, що не входять до плану аудиторних занять: - Історія розвитку вчення про хвороби шкіри. - Організація роботи дерматовенерологічної служби в Україні - Деонтологічні аспекти медсестринства в дерматовенерології - Принципи лікування пацієнтів з шкірними хворобами - Вірусні інфекційні хвороби з ураженням шкіри та слизових оболонок. - Відпрацювання етапів медсестринського процесу - Туберкульоз шкіри. Медсестринський процес	2 2 2 2 2 2 2
3	Підготовка до підсумкового модульного контролю	4
	Разом	42

Індивідуальні завдання виконуються здобувачами самостійно під

керівництвом викладача. До індивідуальних завдань відносяться: участь у науково-практичних конференціях, проведення санітарно- просвітницької роботи.

Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів вищої освіти до підсумкового модульного контролю

1. Будова і функція шкіри, слизової оболонки рота та придатків шкіри.
2. Зовнішні та внутрішні чинники виникнення шкірних хвороб.
3. Суб'єктивні та об'єктивні ознаки шкірних хвороб.
4. Загальні симптоми шкірних і венеричних хвороб.
5. Медсестринське обстеження пацієнтів при хворобах шкіри.
6. Принципи загального та місцевого лікування дерматозів.
7. Дерматит. Етіологія. Класифікація. Медсестринський процес при контактних дерматитах.
8. Еритеми. Токсичний епідермальний некроліз. Етіологія. Класифікація. Медсестринський процес при еритемах, синдромі Лайєлла.
9. Екзема. Етіологія. Класифікація. Медсестринське обстеження та спостереження і догляд за пацієнтами.
10. Кропив'янка. Етіологія. Класифікація. Медсестринський процес при кропив'янці.
11. Атопічний дерматит. Етіологія. Класифікація. Медсестринське обстеження, спостереження, догляд.
12. Професійні дерматози. Медсестринський процес при професійних дерматозах.
13. Папулосквамозні дерматози: псоріаз, червоний плоский лишай, пітиріаз рожевий (Жибера). Медсестринське обстеження та реалізація плану медсестринських втручань. Профілактика рецидивів.
14. Бульозні дерматози: міхурник (пемфігус), дерматит герпетичформний Дюрінга. Медсестринський процес при цій патології.
15. Ураження шкіри при хворобах сполучної тканини: червоний вовчак, склеродермія. Виконання лікарських призначень, догляд, оцінювання результатів, корекція.
16. Піодермії: стафілококовий синдром обпеченої шкіри; імпетиго; епідемічний пемфігус новонароджених; фурункул і карбункул; звичайна ектима; еритразма. Медсестринський процес при піодерміях.
17. Мікози: різнокольоровий пітиріаз, дерматофітії, кандидози. Медсестринське обстеження, реалізація плану медсестринських втручань. Профілактика.
18. Короста, педикульоз. Етіологія. Епідеміологія. Медсестринський процес при паразитарних хворобах.

19. Сифіліс. Збудник. Джерело та шляхи зараження. Інкубаційний період. Імунітет.
20. Ранній сифіліс: первинний і вторинний сифіліс шкіри та слизових оболонок. Медсестринський процес при ранньому періоді сифілісу.
21. Пізній сифіліс, його класифікація. Клінічні прояви: горбковий і гумозний. Медсестринське обстеження.
22. Природжений сифіліс. Класифікація. Медсестринське обстеження, виявлення наявних і супутніх проблем пацієнта, встановлення медсестринських діагнозів.
23. Лабораторна діагностика сифілісу.
24. Основні принципи лікування пацієнтів, хворих на сифіліс.
25. Критерії виліковування пацієнтів, хворих на сифіліс, диспансерний нагляд.
26. Профілактика у вагітних і новонароджених для запобігання природженому сифілісу.
27. Гонококова інфекція. Етіологія. Епідеміологія. Класифікація. Медсестринський процес при гонококовій інфекції.
28. Принципи лікування гонококової інфекції та критерії виліковування.
29. Хламідійна інфекція. Урогенітальний трихомоніаз. Медсестринський процес при хламідійній інфекції та урогенітальному трихомоніазі.
30. Дерматологічні аспекти ВІЛ-інфекції. Етіологія. Медсестринський процес при ВІЛ-інфекції/СНІД. Медсестринське спостереження та вирішення його дійсних проблем.
31. Профілактичні та протиепідемічні заходи в осередку хвороб, що передаються статевим шляхом.
32. Методи поточної та заключної дезінфекції в осередку заразних шкірних хвороб і хвороб, що передаються статевим шляхом.
33. Форми й методи проведення санітарно-освітньої роботи, профілактика хвороб.
34. Дотримання правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму, професійної безпеки в дерматовенерологічному відділенні.

Перелік практичних навичок для підсумкового модульного контролю.

1. Збирати анамнез у пацієнтів зі шкірними та венеричними хворобами.
2. Виявляти і розрізняти первинні та вторинні елементи висипки на шкірі та слизових оболонках пацієнта при шкірних та венеричних хворобах.
3. Визначати тактильну, больову, температурну чутливість шкіри.
4. Визначати симптом щипка та джгута.
5. Проводити пробу на гідрофільність.
6. Оцінювати характер дермографізму.
7. Володіти технікою внутрішньовенних, внутрішньом'язових, підшкірних та внутрішньошкірних ін'єкцій.

8. Володіти методикою очищення місця ураження, підготовки шкіри до застосування зовнішніх медикаментозних форм при різних дерматозах.
9. Володіти методикою застосування волого-висихаючих, оклюзійних пов'язок, примочок, дерматологічного компресу, збовтувальних сумішей, паст, мазей тощо.
10. Обробляти шкіру навколо ділянки піодермії.
11. Володіти методикою епіляції волосся при непаразитарному сикозі.
12. Володіти методикою оброблення мікротравм.
13. Накладати на інфільтрат чистий іхтіол.
14. Проводити профілактику мікротравм на виробництві та в сільському господарстві.
15. Володіти методикою взяття біологічного матеріалу для лабораторної діагностики на наявність грибів.
16. Підготувати пацієнта до проведення люмінесцентної діагностики.
17. Проводити йодну пробу (Бальцера).
18. Вживати заходів щодо профілактики мікозів: дезінфекція інструментів, білизни, шапочок, взуття (при мікозах стоп) тощо.
19. Відбирати біологічний матеріал для лабораторної діагностики корости.
20. Обробляти шкіру пацієнтів, хворих на коросту, бензилбензоатом, за методом Дем'яновича, сірчаною маззю та сучасними препаратами ("Спрегаль", "Ландау").
21. Скласти план протиепідемічних заходів в осередку корости та педикульозу.
22. Проводити дезінфекцію в разі корости: білизни натільної та постільної, рушників, постелі пацієнта (ковдри, матрацу, подушки), побутових предметів і предметів обстановки, приміщення, ганчірок для прибирання.
23. Визначати симптом Бенъє—Мещерського.
24. Проводити шкірні тести краплинним, аплікаційним, внутрішньошкірним методами.
25. Виконувати внутрішньошкірні ін'єкції протигерпетичної полівалентної вакцини.
26. Визначати псоріатичну тріаду.
27. Проводити забір мазків-відбитків з дна ерозії для виявлення акантолітичних клітин.
28. Проводити пробу Ядассона (нашкірну і внутрішню).
29. Підготувати пацієнта для проведення біопсії шкіри.
30. Здійснювати туалет ротової порожнини, обробляти ділянки уражень водними розчинами анілінових барвників.
31. Проводити забір патологічного матеріалу для виявлення збудника сифілісу.
32. Підготувати пацієнта до пункції регіонарного лімфовузла, взяття спинномозкової рідини.

33. Проводити взяття крові на реакцію Вассермана, РІФ, РІБТ і мікрореакції.
34. Обробляти шкіру власних рук після огляду пацієнта та проводити дезінфекцію предметів, з якими він стикався.
35. Проводити поточну дезінфекцію у венерологічному відділенні.
36. Підготувати пацієнта до взяття біологічного матеріалу із сечівника, передміхурової залози, сім'яних міхурців для обстеження на гонококи у чоловіків.
37. Підготувати жінок до взяття біологічного матеріалу із сечівника, каналу шийки матки, прямої кишки.
38. Підготувати дівчаток до взяття матеріалу із сечівника, піхви та прямої кишки для виявлення гонококів.
39. Промивати сечівник.
40. Проводити інстиляцію в сечівник.
41. Здійснювати ін'єкції гонококової вакцини.
42. Підготувати пацієнта до взяття біологічного матеріалу із сечівника, піхви та каналу шийки матки для дослідження на трихомонади.
43. Обробляти шкіру, слизові оболонки при пораненнях, контактах із кров'ю, біологічними рідинами та біоматеріалами ВІЛ-інфікованого чи хворого на СНІД пацієнта.
44. Проводити взяття крові на дослідження ВІЛ-інфекції.
45. Заповнювати первинну документацію шкірно-венерологічного диспансеру.
46. Володіти формами й методами санітарно-освітньої роботи.
47. Проводити санітарно-освітню роботу серед населення з питань профілактичної медицини, пропаганди здорового способу життя, співжиття з ВІЛ-інфікованими.
48. Дотримуватися правил техніки безпеки, охорони праці, протиепідемічного режиму в лікувально-профілактичних закладах.

Форма підсумкового контролю успішності навчання - підсумковий модульний контроль.

Система поточного та підсумкового контролю

Контрольні заходи оцінювання навчальної діяльності здобувачів включають поточний та підсумковий контроль знань, умінь і навичок здобувачів.

Контрольні заходи базуються на принципах: відповідності стандартам вищої освіти; використання стандартизованої та уніфікованої системи

діагностики, спрямованої на застосування знань; визначеності критеріїв оцінювання; об'єктивності та прозорості технології контролю (таблиця 1).

Таблиця 1

**Стандартизовані узагальнені критерії оцінювання знань здобувачів
вищої освіти в ПДМУ**

За 4- бальною шкалою	Оцінка в ЕКТС	Критерії оцінювання
5 (відмінно)	A	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, володіє не менш ніж 90% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
4 (добре)	B	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартизованих ситуаціях, самостійно виправляє помилки, кількість яких незначна, володіє не менш ніж 85% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом науково-педагогічного працівника, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок, володіє не менш ніж 75% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
3 (задовільно)	D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень з допомогою науково-педагогічного працівника може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих, володіє не менш ніж 65% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	E	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні. володіє не менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
2 (незадовільно)	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

Вхідний контроль.

Вхідний контроль проводиться на початку вивчення дисципліни з метою визначення готовності здобувачів вищої освіти до її засвоєння. Контроль проводиться за допомогою тестових завдань.

Результати контролю аналізуються на кафедральних нарадах, на засіданнях рад факультетів та центральної методичної комісії спільно з викладачами, які проводили заняття з дотичної навчальної дисципліни, згідно графологічної структури до ОП. За результатами вхідного контролю передбачаються організація індивідуальної роботи зі здобувачами вищої освіти, коригування робочих навчальних програм тощо.

Поточний контроль.

Поточний контроль проводиться науково-педагогічними (педагогічними) працівниками під час семінарських і практичних занять, виробничої практики. Провідна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником і здобувачем вищої освіти в процесі навчання й формування навчальної мотивації здобувачів вищої освіти. Інформація з поточного контролю використовується і науково-педагогічним працівником – для коригування технологій, методів і засобів навчання, і здобувачами вищої освіти – для планування самостійної роботи.

Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування, виконання ситуаційних завдань, оцінки виконання маніпуляцій, письмового контролю, письмового або програмного комп'ютерного тестування на практичних заняттях, оцінки виступів здобувачів вищої освіти під час обговорення питань на семінарських заняттях, дискусії тощо. Форми проведення поточного контролю і критерії оцінювання визначаються в робочій програмі конкретно з кожної дисципліни.

Поточний контроль здійснюється науково-педагогічним (педагогічним) працівником систематично, під час проведення практичних і семінарських занять, виробничої практики, виконання конкретного виду робіт, передбачених робочою навчальною програмою з дисциплін.

Із початком викладання дисципліни науково-педагогічний (педагогічний) працівник має довести до відома здобувачів вищої освіти вимоги до поточного контролю знань.

Викладач обов'язково оцінює успішність кожного здобувача освіти на кожному занятті за чотирибальною (традиційною) шкалою з урахуванням стандартизованих, узагальнених критеріїв оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Оцінка успішності є інтегрованою (оцінюються всі види роботи здобувача вищої освіти, як при підготовці до заняття, так і під час заняття) за критеріями, які доводять до відома здобувачів вищої освіти на початку вивчення відповідної

дисципліни.

Оцінку виставляє науково-педагогічний працівник у «Журнал обліку відвідування та успішності здобувачів» і синхронно – в «Електронний журнал ПДМУ» (далі – ЕЖ) наприкінці заняття або після перевірки індивідуальних контрольних завдань (письмових робіт, розв'язування типових чи ситуаційних задач і тестових завдань), але не пізніше 2-х календарних днів після проведення заняття (відповідно до «Положення про електронний журнал успішності»).

Підсумковий контроль.

Підсумковий модульний контроль (ПМК) – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу з навчальної дисципліни (або її частини) на підставі поточного контролю та виконаних індивідуальних завдань на останньому занятті.

Регламент проведення ПМК.

ПМК проводиться після завершення вивчення програмного матеріалу модуля з дисципліни, як правило, на останньому занятті модуля. Зазвичай кількість модулів з однієї навчальної дисципліни не перевищує трьох.

До ПМК допускають здобувачів вищої освіти, які набрали необхідну мінімальну кількість балів упродовж поточного контролю (середній бал успішності 3,0 і вище), не мають невідпрацьованих пропусків лекційних, семінарських і практичних занять, засвоїли теми, винесені для самостійної роботи в межах модуля, виконали всі вимоги з кожної навчальної дисципліни, які передбачені робочою навчальною програмою з дисципліни (захист історії хвороби, позитивні оцінки зі змістових модулів), отримали допуск до складання ПМК за результатами тестового контролю та ін.

Для ПМК використовуються години, передбачені в робочій навчальній програмі. ПМК приймають науково-педагогічні (педагогічні) працівники, визначені завідувачем кафедри.

Задля об'єктивного, неупередженого оцінювання знань здобувачів вищої освіти рекомендовано залучати до прийому ПМК науковопедагогічних працівників кафедри, які не проводили практичні заняття в даних академічних групах у цієї категорії здобувачів освіти.

Результат ПМК оцінюється в балах і в традиційну 4-бальну оцінку не конвертується. Максимальна кількість балів ПМК – 80. Мінімальна кількість балів ПМК, при якій контроль вважається складеним, – 50. Максимальна кількість балів за модуль складає 200 балів (із них до 120 балів – за поточну успішність).

Питання (завдання, ситуаційні задачі), які виносяться на ПМК, мають бути сформульовані таким чином, щоб еталонна відповідь здобувача вищої освіти на

кожне орієнтовно тривала до 3-5 хвилин. Питання мають охоплювати найбільш значущі розділи робочої навчальної програми, які достатньою мірою висвітлені в літературних джерелах, рекомендованих як основні (базові) для вивчення відповідної дисципліни.

Із питань формуються екзаменаційні білети на ПМК, які затверджуються на засіданні кафедри. Загальна кількість питань (завдань, ситуаційних задач) у кожному білеті не має перевищувати трьох. Обов'язково на ПМК мають бути винесені питання з тем, які визначені на самостійне вивчення в межах модуля.

У разі порушення здобувачем вищої освіти правил академічної доброчесності (п.2.2.5 Правил внутрішнього розпорядку) результати оцінювання, отримані під час складання ПМК, здобувачу за відповідь виставляється оцінка «незадовільно». 6.9. Здобувачі вищої освіти, які під час вивчення модуля, з якого проводиться підсумковий контроль, мали середній бал поточної успішності від 4,50 до 5,0, звільняються від складання ПМК і автоматично (за згодою) отримують підсумкову оцінку відповідно до таблиці 2, при цьому присутність здобувача освіти на ПМК є обов'язковою.

Таблиця 2.

Уніфікована таблиця відповідності балів за поточну успішність, балам за ПМК, екзамен, та традиційній чотирьохбальній оцінці

Середній бал за поточну успішність (A)	Бали за поточну успішність з модуля ($A * 24$)	Бали за ПМК з модуля ($A * 16$)	Бали за модуль та/або екзамен ($A * 24 + A * 16$)	Категорія ЄКТС	За 4-бальною шкалою
2	48	32	80	F FX	2 незадовільно
2,1	50	34	84		
2,15	52	34	86		
2,2	53	35	88		
2,25	54	36	90		
2,3	55	37	92		
2,35	56	38	94		
2,4	58	38	96		
2,45	59	39	98		
2,5	60	40	100		
2,55	61	41	102		
2,6	62	42	104		
2,65	64	42	106		
2,7	65	43	108		
2,75	66	44	110		
2,8	67	45	112		
2,85	68	46	114		
2,9	70	46	116		

2,95	71	47	118		
3	72	50	122	Е	3 задовільно
3,05	73	50	123		
3,1	74	50	124		
3,15	76	50	126		
3,2	77	51	128		
3,25	78	52	130	D	
3,3	79	53	132		
3,35	80	54	134		
3,4	82	54	136		
3,45	83	55	138		
3,5	84	56	140	C	4 добре
3,55	85	57	142		
3,6	86	58	144		
3,65	88	58	146		
3,7	89	59	148		
3,75	90	60	150		
3,8	91	61	152		
3,85	92	62	154		
3,9	94	62	156		
3,95	95	63	158		
4	96	64	160		
4,05	97	65	162		
4,1	98	66	164		
4,15	100	66	166		
4,2	101	67	168		
4,25	102	68	170	B	
4,3	103	69	172		
4,35	104	70	174		
4,4	106	70	176		
4,45	107	71	178		
4,5	108	72	180		
4,55	109	73	182		
4,6	110	74	184		
4,65	112	74	186		
4,7	113	75	188		
4,75	114	76	190		C
4,8	115	77	192		
4,85	116	78	194		
4,9	118	78	196		
4,95	119	79	198		
5	120	80	200		

У разі незгоди з оцінкою, зазначена категорія здобувачів вищої освіти складає ПМК за загальними правилами.

Отримані бали за модуль науково-педагогічний працівник виставляє у «Відомість підсумкового модульного контролю» та індивідуальний навчальний план здобувача.

Інформація про здобувачів освіти, яким не зараховано ПМК, із точним зазначенням причини незарахування, також вноситься до «Відомості підсумкового модульного контролю» і в індивідуальні навчальні плани здобувачів. Причини незарахування можуть бути такі: а) здобувач вищої освіти має невідпрацьовані пропуски занять і (або) лекцій, виробничої практики. Позначка «н/в» (не виконав) у колонці «бали за ПМК»; б) здобувач вищої освіти відвідав усі заняття (практичні, семінарські, лекційні), але не набрав мінімальної кількості балів за поточну навчальну діяльність і не допускається до ПМК. Позначка «н/д» (не допущений) у колонці «бали за ПМК»; в) здобувач вищої освіти відвідав усі заняття, набрав необхідну кількість балів за поточну навчальну діяльність і був допущений до складання ПМК, але не з'явився на ПМК. Позначка «н/з» (не з'явився) у колонці «бали за ПМК».

Здобувач вищої освіти має право на складання і два перескладання ПМК. У виняткових випадках додаткове перескладання ПМК може бути проведено з персонального дозволу ректора або першого проректора з науково-педагогічної роботи.

Регламент проведення ПМК у окремих випадках може бути змінено з урахуванням особливості освітньої компоненти, за рішенням кафедри, яке розглянуто на засіданні ради факультету (інституту) і узгоджено з першим проректором з науково-педагогічної роботи.

Регламент проведення ПМК у здобувачів вищої освіти заочної форми навчання визначає кафедра, на якій проводиться викладання відповідної освітньої компоненти.

Регламент перескладання ПМК.

Дозвіл на перескладання ПМК видає декан факультету, директор інституту (або його заступник) у вигляді «Персональної відомості перескладання підсумкового контролю», яку здобувач освіти отримує в деканаті під особистий підпис за пред'явленням індивідуального навчального плану і (за необхідності) інформації з кафедри про ліквідацію заборгованості (відсутність «нб», середній бал успішності 3,0 і більше). У разі організованого перескладання ПМК групою здобувачів вищої освіти використовується загальна відомість.

Персональна відомість перескладання підсумкового модульного контролю (загальна відомість) заповнюється завідувачем кафедри або уповноваженою ним особою у двох примірниках, один з яких залишається на кафедрі, другий у день заповнення повертається в деканат завідувачем навчальної частини кафедри (відповідальним викладачем).

Здобувач вищої освіти має право на перескладання ПМК до закінчення

вивчення відповідної дисципліни.

Якщо здобувач вищої освіти не склав ПМК із дисципліни, крім винесеного на семестровий контроль у вигляді екзамену, він не може бути допущеним до складання семестрового контролю з відповідної дисципліни.

Нескладений ПМК з однієї дисципліни не є підставою для недопуску здобувача вищої освіти до складання підсумкового семестрового контролю з іншої дисципліни, за винятком допуску до підсумкової атестації.

Методи навчання:

- вербальні: лекції, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж;
- наочні методи: мультимедійна презентація, ілюстрація, демонстрація хворих, виконання практичних навичок;
- практичні методи: алгоритми виконання практичних навичок, курація хворих;
- активні: метод моделювання конкретних ситуацій, метод кейса, рішення ситуаційних завдань.

Форми та методи оцінювання:

- вхідний контроль;
- усні та письмові (індивідуальне опитування, бесіда);
- комп'ютерні (тестування Classroom);
- поточний контроль;
- самоконтроль;
- самоаналіз;
- підсумковий модульний контроль;

Методичне забезпечення

1. Методичні розробки лекцій згідно з тематичним планом.
2. Мультимедійний супровід лекцій згідно з тематичним планом.
3. Тестові завдання згідно з тематичним планом.
4. Тестові завдання для підготовки до ліцензійного іспиту «Крок».
5. Тестові завдання для складання підсумкового модульного контролю.

Рекомендована література

Базова:

1. Медсестринство у внутрішній медицині.
Видавництво: Медицина. 2023. - 494с.

2. Медсестринство в сімейній медицині. / Т.О. Антропова. Видавництво: Медицина. 2022, 5-е виправлене видання.-488 с.

3. Бондарь С.О. Дерматологія і венерологія. /С.О. Бондарь, В.І. Степаненко А.І. Чоботарь/. Підручник. 2-е видання. Медицина, 2020.- 336 с.

4. Дерматологія. Венерологія: підручник. Болотна Л.А., Глушок В.С., Денисенко О.І. та ін.; за ред. Святенко Т.В. —Видавництво: Нова книга, 2021.-600с

Допоміжна:

1. Медсестринство в дерматології і венерології: навчально-методичний посібник / «Медицина», 2018. - 418 с.
2. Н.М. Касевич, І.О. Петряшев, В.В. Сліпченко та ін.; за ред. В.І. Литвиненка. Сестринська справа: підручник / «Медицина», 2018. - 816 с.

Інформаційні ресурси

1. <https://skinven.pdmu.edu.ua/resources/materiali-dlya-studentiv>
2. <https://guidelines.moz.gov.ua/documents>
3. <https://compendium.com.ua/>
4. <http://www.derma-don.org.ua>
5. <http://www.medicina.kharkov.ua>

Розробник:

Катерина ВАСИЛЬЄВА